

Michał Bizoń, Jakub Filonik, Jan Kucharski

Antyfont, Dejnarchos i Likurg

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
WYDAWNICTWO

Antyfont, Dejnarchos i Likurg

Michał Bizoń, Jakub Filonik, Jan Kucharski

Antyfont, Dejnarchos i Likurg

Redaktor serii: Filologia Klasyczna
Anna Kucz

Rada naukowa serii

Dr hab. Tadeusz Aleksandrowicz, Uniwersytet Śląski
Dr hab. prof. UG Bogdan Burliga, Uniwersytet Gdański
Prof. dr hab. Artur Malina, Uniwersytet Śląski
Prof. dr hab. Przemysław Marciniak, Uniwersytet Śląski
Dr hab. prof. UMK Zbigniew Nerczuk, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Prof. dr Miran Sajovic, Università Pontificia Salesiana a Roma
Prof. dr hab. Marian Szarmach, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Dr Gregory Tokarski PhD, Oakland University
Prof. dr hab. Elżbieta Wesołowska, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu
Prof. zw. dr hab. Krzysztof Tomasz Witczak, Uniwersytet Łódzki

Recenzent

Marian Szarmach

Praca sfinansowana ze środków
Narodowego Centrum Nauki
przyznanych na podstawie
umowy nr UMO-2013/11/B/HS2/02973

Spis treści

Słowo wstępne 7

Wprowadzenie. Retoryka i prawo w starożytnych Atenach (J. Kucharski) 9

Antyfont

Wprowadzenie (J. Kucharski) 33

Antyfont 1: *Przeciwko macosze* (J. Kucharski) 61

Antyfont 2—4: *Tetralogie* (M. Bizoń) 79

Antyfont 2: *Pierwsza Tetralogia* 83

Antyfont 3: *Druga Tetralogia* 94

Antyfont 4: *Trzecia Tetralogia* 107

Antyfont 5: *W sprawie śmierci Herodesa* (J. Kucharski) 117

Antyfont 6: *W sprawie choreuty* (J. Kucharski) 157

Antyfont: fragmenty (J. Kucharski) 183

Antyfont: fragmenty sofistyczne (M. Bizoń) 193

Dejnarchos

Wprowadzenie (J. Kucharski) 205

Dejnarchos 1—3: *Mowy przeciwko Demostenesowi, Aristogejtonowi i Filoklesowi* (J. Kucharski) 227

Dejnarchos 1: *Przeciwko Demostenesowi* 242

Dejnarchos 2: *Przeciwko Aristogejtonowi* 289

Dejnarchos 3: *Przeciwko Filoklesowi* 297

Dejnarchos: fragmenty (J. Kucharski) 303

Likurg

Wprowadzenie (J. Filonik) 319

Likurg 1: *Przeciwko Leokratesowi* (J. Filonik) 325

Likurg: fragmenty (J. Filonik) 379

Apendyksy

Apendyks 1: Demades (J. Filonik) 393

Apendyks 2: Demochares (J. Filonik) 409

Apendyks 3: *Apagōgē phonou* (J. Kucharski) 413

Apendyks 4: Antyfont-sofista i Antyfont-mówca (M. Bizoń, J. Kucharski) 425

Wykaz skrótów 433

Bibliografia 435

Résumé 461

Summary 463

Słowo wstępne

Książka, którą oddajemy do rąk czytelnika, obejmuje przekład zachowanych dzieł i wybranych fragmentów autorstwa trzech mówców ateńskich — Antyfonta, Dejnarchosa i Likurga — oraz towarzyszące mu wprowadzenia i komentarz. Za podstawę tłumaczenia zachowanych mów Antyfonta przyjęliśmy najnowsze wydanie autorstwa Mervina Diltsa i Davida Murphy’ego (2018); pominięte w nim oratorskie fragmenty tego mówcy z kolei przełożyliśmy za edycją Teodora Thalheima (1914); sofistyczne fragmenty wreszcie, przypisywane niekiedy innemu autorowi o tym samym imieniu (Antyfont Sofista), przetłumaczone zostały na podstawie opatrzonego wyczerpującym komentarzem wydania Gerarda Pendricka (2002). Jedyna zachowana w całości mowa Likurga, *Przeciwko Leokratesowi*, a także fragmenty zaginionych dzieł tego autora, przełożone zostały na podstawie wydania Nikosa Conomisa (1970). Ten sam uczyony jest również autorem edycji mów i fragmentów pióra Dejnarchosa (1975), którą posługiwaliśmy się, tłumacząc dzieła tego ostatniego. W formie apendyksów uwzględniliśmy również wybrane fragmenty autorstwa dwóch „niekanonicznych” mówców: Demadesa i Democharesa.

Towarzyszący przekładowi komentarz obejmuje szereg zagadnień, od problemów natury tekstualnej, poprzez objaśnienia osobliwości lingwistycznych (zwłaszcza tam, gdzie wymogi polszczyzny wymuszają dalej idące odstępstwo od frazeologii tekstu greckiego), aż po kwestie historyczne i literackie. Uwagi poświęcone tym ostatnim zagadnieniom mają na celu z jednej strony ukazanie warsztatu retorycznego oraz idiolektu każdego z tłumaczonych autorów, z drugiej zaś — kontekstowe umocowanie przedstawianych w jego mowach argumentów poprzez objaśnienie istotnych dla nich problemów prozopograficznych, społecznych oraz

instytucjonalnych. W komentarzu czytelnik znajdzie również odniesienia do źródeł oraz literatury przedmiotu, na których opieramy dyskusję poświęconą omawianym problemom.

Przekład każdej mowy — a są to wyłącznie mowy sądowe lub stylizowane na takie — poprzedzony został szczegółowym wprowadzeniem, w którym omawiamy sylwetki stron sporu, istotę sprawy, której dotyczy, jej formalno-prawny charakter oraz zastosowaną przez autora strategię retoryczną. Każdemu z trzech mówców ponadto poświęcone zostały wprowadzenia obejmujące jego biografię, styl oraz zarys epoki historycznej, w której tworzył. Całość wreszcie poprzedzona została ogólnym wprowadzeniem, w którym zawarta została garść podstawowych informacji dotyczących genezy retoryki greckiej, kanonu dziesięciu oratorów oraz osobliwości ateńskiego prawa. Odniesienia do literatury przedmiotu podane zostały w formie skrótowej; ich pełny opis zawiera bibliografia. Objasnienia pozostałych skrótów czytelnik znajdzie w poprzedzającym bibliografię wykazie.

Niniejsza książka jest efektem studiów, które umożliwił nam grant przyznany przez Narodowe Centrum Nauki w ramach programu OPUS 6 (2014). Za trud dogłębnej, a zarazem życzliwej recenzji jesteśmy niezmiernie wdzięczni Panu Profesorowi Marianowi Szarmachowi. Podziękowania kierujemy również do naszych koleżanek i kolegów z dawnej Katedry Filologii Klasycznej UŚ, Instytutu Filologii Klasycznej UJ oraz Instytutu Filozofii UJ, za nieustanną motywację do pracy i stworzenie wspólnych warunków do refleksji nad antyczną retoryką i prawem. Szczególne wyrazy wdzięczności należą się z naszej strony Pani Doktor Agacie Sowińskiej, naszej koleżance z dawnej KFK UŚ, która podjęła się redakcyjnego opracowania całości. Jej cenne spostrzeżenia, razem z uwagami Recenzenta, ocaliły nas od wielu błędów merytorycznych oraz stylistycznych lapsusów. Wszystkie te, które mimo to znalazły się w książce, pozostaną wyłącznie naszą wątpliwą zasługą.

Janek Kucharski

Jakub Filonik

Michał Bizoń

Wykaz skrótów

Skróty imion autorów starożytnych oraz ich dzieł wg wykazu dostępnego w H.G. LIDDELL, R. SCOTT, H.S. JONES, R. MACKENZIE et al.: *A Greek-English Lexicon*. Oxford 1996: xvi—xxxviii.

- BNJ — I. WORTHINGTON (ed.): *Brill's New Jacoby*. Leiden [Brill]. (<http://referenceworks.brillonline.com/browse/brill--s--new--jacob>)
- BNP — *Brill's New Pauly*. Leiden [Brill]. (<http://referenceworks.brillonline.com/browse/brill--s--new--pauly>)
- CAH — *Cambridge Ancient History*. II Edition. Cambridge 1970/2000 [CUP]
- CPF — *Corpus dei Papiri Filosofici Greci e Latini*
- DELG — P. CHANTRAINE et al. (eds.): *Dictionnaire etymologique de la langue grecque. Histoire de mots*. Paris 1999 [Klincksieck]
- EAH — *Encyclopedia of Ancient History*. Vols. 1—13. Malden—Oxford 2012 [Blackwell]
- EDG — R. BEEKES, L. VAN BEEK: *Etymological Dictionary of Greek*. Leiden 2010
- FGrH — F. JACOBY, G. SCHEPENS, M. SCHORN (Hrsg.): *Die Fragmente der Griechischen Historiker*
- GHI — M.N. TOD: *A Selection of Greek Historical Inscriptions*. Vols. 1—2. Oxford 1948
- HSG — B. BRAVO, M. WĘCOWSKI, E. WIPSZYCKA, A. WOLICKI: *Historia Starożytnych Greków*. T. 2—3. Warszawa 2009—2010
- IG — *Inscriptiones Graecae*
- K—A — KASSEL — AUSTIN: zob. PCG
- LGPN — M.J. OSBORNE, S.G. BYRNE (eds.): *A Lexicon of Greek Personal Names*. Vol. 2. *Attica*. Oxford 1994 [Clarendon]

- LGS — H. PODBIELSKI (red.): *Literatura Grecji Starożytnej*. T. 1—2. Lublin 2005
- LSJ — H.G. LIDDELL, R. SCOTT, H.S. JONES et al.: *A Greek-English Lexicon*. Oxford 1994 [Clarendon]
- OA — G. BAITER, H. SAUPPE: *Oratores Attici*. Vol. 2. *Scholia, Fragmenta*. Turici 1850
- PA — J. KIRCHNER: *Prosopographia Attica*. Vols. 1—2. Berlin 1901/1903
- PAA — J.S. TRAIL: *Persons of Ancient Athens*. Vols. 1—21. Toronto 1994—2012
- PCG — R. KASSEL, C. AUSTIN (Hrsg.): *Poetae Comici Graeci*. Berlin 1983— [De Gruyter]
- PW — A. PAULY, G. WISSOWA (Hrsg.): *Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, 1894/1978
- SEG — *Supplementum Epigraphicum Graecum*
- SIG — W. DITTENBERGER: *Sylloge Inscriptionum Graecarum*. Vols. 1—4. Lipsiae 1915—1924

Michał Bizoń, Jakub Filonik, Jan Kucharski

Antyfont, Dejnarchos i Likurg

R é s u m é

Cet ouvrage rassemble trois orateurs de la Grèce ancienne qui vivaient dans des périodes très différentes de l'époque classique. Le premier d'entre eux est Antiphon, dont les discours appartiennent à la deuxième moitié de 5ème siècle avant J.C., et surtout à la période de la guerre du Péloponnèse, qui a d'ailleurs entraîné sa chute, et sa mort. D'un autre côté nous avons Dinarque, le dernier parmi les orateurs grecs dits canoniques, qui n'a été reconnu qu'à la fin de l'époque classique et qui, dans sa vieillesse, a été témoin des grandes perturbations qui ont marqué le début de l'hellénisme. Finalement Lycurgue, dont la vie et celle de Dinarque se recourent partiellement, nous fournit un aperçu du traumatisme provoqué par la défaite de Chéronée (338 av. J.C.), qui a mis fin aux ambitions impériales de l'ancienne Athènes.

Dans ce livre, vous trouverez la traduction polonaise de tous les discours conservés sous les noms de ces trois auteurs, ainsi qu'une sélection de fragments préservés de leurs travaux. Il ne s'agit ici que de discours judiciaires. Les traductions sont accompagnées de commentaires exhaustifs, et précédées par des introductions qui se composent de biographies des trois orateurs, de remarques concernant leur style et idiolecte, et d'un aperçu de la période historique pendant laquelle ils ont vécu. En complément, chaque discours est accompagné d'une introduction spécifique qui concerne ses bases légales, et la prosopographie des deux parties de la dispute.

Michał Bizoń, Jakub Filonik, Jan Kucharski

Antyfont, Dejnarchos i Likurg

Summary

This study brings together three canonical Greek orators from different periods. Antiphon, chronologically the first in the canon, takes us to the latter part of the 5th century BC, to the Peloponnesian war, echoes of which are heard in his speeches, and which ultimately brought about his downfall and death. Dinarchus on the other hand, the last of the canon, made a name for himself at the end of the Classical period, and lived on to witness the upheavals of the early Hellenistic age. Lycurgus finally whose life and work to some extent chronologically overlaps with Dinarchus provides a glimpse into the traumatic memory of Chaeronea (338 BC) which marked the end of Athens' imperial ambitions.

In this book the reader will find a Polish translation of the extant speeches of the three orators along with a selection of the preserved fragments of their work. The speeches in question all belong to the forensic genre. Their translations are generously annotated and prefaced with an introduction dealing with the authors' biographies, an outline of the historical moment in which they lived, and a handful of observations about their style and idiolect. In addition, each of the speeches is also provided with more specific remarks which concern the nature of the case at hand, its legal underpinning, and a prosopography of the parties involved in the dispute.

Na okładce
Kleroterion (fragment). Muzeum Starożytnej Agory, Ateny

Redaktor
Agata Sowińska

Korektor
Barbara Wiktor

Projektant okładki, układu typograficznego oraz łamanie
Paulina Dubiel

Nota copyrightowa obowiązująca do 31.12.2021:
Copyright © 2020 by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

Sprzysiamy otwartej nauce
Od 1.01.2022 publikacja dostępna na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe
(CC BY-SA 4.0). Wersja elektroniczna zostanie opublikowana w formule
wolnego dostępu w Repozytorium Uniwersytetu Śląskiego
www.rebus.us.edu.pl

<https://orcid.org/0000-0002-7803-0854>

Bizoń, Michał

<https://orcid.org/0000-0001-9624-1041>

Filonik, Jakub

<https://orcid.org/0000-0003-3608-9548>

Kucharski, Jan

Antyfont, Dejnarchos i Likurg / Michał Bizoń,

Jakub Filonik, Jan Kucharski. - Katowice :

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2020

<https://doi.org/10.31261/PN.3972>

ISBN 978-83-226-3745-6

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-3746-3

(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawnictwo@us.edu.pl

Wydanie I. Liczba arkuszy drukarskich 29,0. Liczba arkuszy wydawniczych 30,0.
PN 3972. Cena 79,90 zł (w tym VAT). Publikację wydrukowano na papierze Alto Creme
80 g/m², vol. 1.5. Do składu użyto krojów pisma Irbis EFN oraz Karmina i Karmina Sans
(autorstwa Veroniki Burian & José Scaglione / TypeTogether). Druk i oprawę wykonano
w drukarni Volumina.pl Daniel Krzanowski (ul. Księcia Witolda 7—9, 71-063 Szczecin)

Cena 79,90 zł (w tym VAT)

ISBN 978-83-226-3746-3

9 788322 637463

Więcej o książce

